

Вихідні дані: «П'яті Волошинські читання «Творча майстерність Ніли Волошиної у перспекції філологічного простору Нової української школи : тези доповідей Усеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 22-25 червня 2017 року). – Миколаїв : ОППО, 2017. – 152 с., С. 121-124.

УДК 372.8:811.161

**ЗАКОНОМІРНОСТІ НАВЧАННЯ МОВИ В МЕТОДИЧНІЙ СИСТЕМІ
ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

ЛІЛІЯ РУСКУЛІС

*Херсонський державний університет,
кафедра загального мовознавства,
вул. Університетська, 27, Херсон, 73000
e-mail: ruskulis_lilya@ukr.net*

Анотація. У тезах з'ясовано роль закономірностей навчання в системі формування предметних компетентностей майбутніх учителів української мови в процесі вивчення дисциплін лінгвістичного циклу; охарактеризовано загальнодидактичні й власне методичні закономірності навчання; проаналізовано групи закономірностей в науковій та науково-методичній літературі.

Ключові слова: закономірність навчання мови, загальнодидактичні та специфічні закономірності.

Реформування освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, що відбуваються в останні двадцять років у європейських країнах та пов'язані з визнанням значущості знань як рушія суспільного добробуту й

прогресу. Ці зміни стосуються створення нових освітніх стандартів, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, закономірностей, принципів, форм і методів навчання [3, с. 59]. Отже, особливо нагальною постає проблема вибору загальнодидактичних та специфічних закономірностей навчання.

У педагогічній царині науковці (Алексюк А., Ананьєв Б., Бабанський Ю., Волкова Н., Гальперін П., Гончаренко С., Євтух М., Лазуренко О., Лернер І., Максименко С., Махмутов М., Оконь В., Підласий І., Савченко О., Текучов О., Туркот Т., Цехмістер Я., А Хуторський, Федоренко Л., Фіцула М. та ін.), розмежують закономірності виховання та закономірності навчання. Останні дидактами розглядаються як «закріплення в мисленні людини певних об'єктивних відносин, які багаторазово повторюються в практиці навчального процесу» [1, с. 96]; «відображення об'єктивних, суттєвих, необхідних, загальних, стійких та повторюваних за певних умов взаємозв'язків [6, с. 420]; «об'єктивний і суб'єктивний зв'язок між педагогічними явищами, коли зміна одних явищ зумовлює відповідні зміни інших [7, с. 355]. Такі судження вчених переконують, що закономірності визначають шляхи та перспективи процесу навчання, спрямовуючи його на всесторонній та гармонійний розвиток особистості.

І. Підласий, досліджуючи педагогічні закономірності, розподіляє їх на такі групи: *загальні закономірності та часткові (конкретні) закономірності* [6, с. 430-435]. Закономірності першої групи визначають вихідні положення процесу навчання: потреби суспільства в отриманні висококваліфікованого креативного фахівця, рівень наукового та інформаційного розвитку суспільства в цілому, та студента зокрема; тісний зв'язок теорії з практикою та відповідне забезпечення матеріально-технічної бази практик; наявність засобів навчання (підручники, методичні та навчально-методичні посібники (рекомендації) та ін.); добір ефективних методів навчання та впровадження інноваційних тощо.

Цілком погоджуємося з позицією Н. Волкової та Т. Туркот, які до загальних закономірностей навчання відносять *зумовленість навчання*

суспільними потребами, що відображає стан розвитку держави, економіки та культури, матеріалізується у тій частині національного доходу, який спрямовує держава на розвиток освіти [2; 9]. Виокремлення цієї закономірності передбачає всестороннє розкриття творчого потенціалу майбутнього фахівця, розвиток його креативності, здатність інвестувати отримані знання, вміння та навички в майбутнє української освіти, що забезпечить йому належне місце в суспільстві.

Отже, загальнодидактичні закономірності – це вихідні фундаментальні закони, що лежать в основі підготовки студентів вищих навчальних закладів освіти загалом та студентів-філологів зокрема; відображають тісні взаємозв'язки між усіма компонентами навчання (викладач ↔ студент ↔ об'єкт засвоєння); знаходяться в тісній взаємозалежності, забезпечуючи цілісність процесу навчання; реалізуються за допомогою принципів, методів, прийомів та засобів навчання.

Специфіка проведеної розвідки спонукає нас до аналізу поняття «закономірність навчання» в лінгводидактиці. Окреслену проблему досліджують: О. Біляєв, А. Богущ, М. Вашуленко, Є. Голобородько, Н.Голуб, О. Горошкіна, С. Караман, І. Кучеренко, М. Львов, І. Олійник, К. Плиско, М. Пентилюк, О. Текучов, Л. Федоренко, І. Хом'як, Г. Шелехова та ін.

Сьогодні в лінгводидактиці послуговуємося визначенням М. Пентилюк, яка визначає закономірність як «об'єктивно існуючий, постійно діючий та необхідний взаємозв'язок між предметами, явищами або процесами, що впливає з їхньої внутрішньої природи, сутності», наголошуючи на виокремлені: а) закономірності навчання мови як «взаємозв'язок між лінгвістичною теорією та мовленнєвою практикою, залежність результатів навчання й засвоєння мови від потенціалу мовленнєвого середовища, створюваного в процесі навчання й повсякденному житті» та б) закономірності засвоєння мовлення як «об'єктивно існуючі зв'язки результатів засвоєння мовлення від ступеня розвитку мовотворчої системи людини, її окремих органів» [5].

До першої групи закономірностей учена відносить: постійну увагу до матерії мови, її звукової системи; розуміння семантики мовних одиниць; здатність засвоювати норму літературної мови; оцінку виражальних можливостей рідної мови; розвиток мовного чуття, дару слова; випереджаючий розвиток усного мовлення; залежність мовленнєвих умінь і навичок від знань граматики й словникового складу мови [5, с.30-31]. Кожна з цих закономірностей по-різному виявляється в процесі навчання, адже забезпечує засвоєння особливостей вимови, інтонування; вчить використанню засобів милозвучності; сприяє опануванню лексичного багатства української мови; уможливорює засвоєння писемного мовлення на основі усного; розвиває мовне чуття студентів.

Спираючись на існуючі класифікації, І. Кучеренко обґрунтовує такі фундаментальні лінгводидактичні закономірності навчання: відповідність змісту навчання чинним соціально-освітнім вимогам і сучасним науковим досягненням; взаємозалежність лінгводидактичних компонентів; діалектний зв'язок мислення, мови, мислення і комунікації; осмислення семантичних значень і відтінків значень мовних одиниць; реалізація мовних знань у практичній діяльності; засвоєння літературних мовних норм; взаємозв'язок усного та писемного мовлення; розвиток мовного чуття і природного дару спілкування [4, с.49-50]. Науковець наголошує на необхідності врахування вимог сучасного суспільства – підготувати компетентного громадянина, орієнтувати його на вибір майбутньої професії, де рівень володіння мовою та мовленням визначають його загальний рівень розвитку. Важливим для досягнення цієї мети є вибір ефективних методів, прийомів, засобів навчання та форм роботи. Безумовним складовим компонентом цього процесу є розвиток естетичних смаків учнів та мовного чуття.

Отже, методична система формування предметних компетентностей майбутніх учителів української мови в процесі вивчення дисциплін лінгвістичного циклу становить собою низку взаємозалежних та

взаємообумовлених складових, квінтесенцією яких виступають закономірності навчання.

Література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : Підручник. – К. : Либідь, 1998. – 560 с.
2. Волкова Н. П. Педагогіка : Навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. / Волкова Наталія Павлівна. – К. : Академвидав, 2007. – 616 с. (Альма-матер).
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи; Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
4. Кучеренко І. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в середній школі : монографія / Ірина Кучеренко. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2014. – 410 с.
5. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / Колектив авторів за редакцією М. І. Пентилюк: М. І. Пентилюк, С. О. Караман, О. В. Караман та ін. – К. : Ленвіт, 2004. – 400 с.
6. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: Учебник для студ. пед. вузов: в 2 кн.. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.
7. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : [підруч. для студ. пед. ф-тів] / О. Я. Савченко. – К.: Генеза, 1999. – 368 с с. 5
8. Самчук З. Ф. Вплив мовного фактора на ідеологію // Сьогодення українського мовного середовища: збірник наукових праць / за ред. д. філол. н., проф. Єрмоленко С. Я. і д. п. н., проф. Онкович Г. В. – К. : ІВО АПН України, 2008 р. – 224 с., С. 151.
9. Туркот Т. І. Педагогіка вищої шкли : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Туркот Тетяна Іванівна. – К. : Кондор, 2001, с. 106;
10. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / Фіцула Михайло Миколайович. – К. : «Академвидав», 2006. – 352 с. (Альма-матер).

